

3. USMERITVE ZA CELOSTNO OHRANJANJE DEDIŠČINE

3.1. SPLOŠNE USMERITVE

PROSTORSKO IZVEDBENI POGOJI ZA CELOSTNO OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE – izhodišče za varovanje dediščine v postopku načrtovanja posegov v prostor

Celostno ohranjanje kulturne dediščine je sklop ukrepov, s katerimi se zagotavljajo nadaljnji obstoj in obogatitev dediščine, njeno vzdrževanje, obnova, prenova, uporaba in oživljanje. Ti ukrepi se uresničujejo v razvojnem načrtovanju in ukrepih države, pokrajin in lokalnih skupnosti na način, da se dediščino ob spoštovanju njene posebne narave in družbenega pomena vključi v trajnostni razvoj.

Načelo trajnostnega razvoja je osnovno izhodišče in vodilo za usmerjanje prostorskega razvoja, pomeni pa rabo prostora in prostorskih ureditev na način, da ob ohranjanju kulturne dediščine in varovanju drugih prvin okolja omogoča zadovoljitev potreb sedanje generacije brez ogrožanja prihodnjih generacij.

Prostorske ureditve morajo upoštevati javno korist varstva dediščine in biti prilagojene celostnemu ohranjanju kulturne dediščine. Ne smejo biti vzrok za uničenje dediščine, ki je edinstveno, nenadomestljivo in neobnovljivo bogastvo. Prostorski razvoj je potrebno usmerjati tako, da so planske usmeritve celovite in strokovno utemeljene ter usklajene z družbenim pomenom kulturne dediščine. Družbeni pomen je vrednost, ki jo ima dediščina za skupnost in posameznike zaradi svojega kulturnega, vzgojnega, razvojnega, verskega, simbolnega in identifikacijskega potenciala ali za preučevanje strok. Na podlagi družbenega pomena dediščine se določa javna korist varstva dediščine za državo, pokrajine in lokalne skupnosti, ki obsega:

- identificiranje dediščine, njenih vrednot in vrednosti, njeno dokumentiranje, preučevanje in interpretiranje
- ohranitev dediščine in preprečevanje vplivov nanjo
- omogočanje dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsakomur
- predstavljanje dediščine javnosti in razvijanje zavesti o njenih vrednotah
- vključevanje vedenja o dediščini v vzgojo, izobraževanje in usposabljanje
- celostno ohranjanje dediščine
- spodbujanje kulturne raznolikosti
- sodelovanje javnosti v zadevah varstva.

Prostorske ureditve morajo biti prilagojene celostnemu ohranjanju kulturne dediščine tudi v vplivnem območju kulturnega spomenika ali dediščine, ki pomeni širšo okolico nepremičnega kulturnega spomenika ali dediščine in je določeno z zgodovinskega, funkcionalnega, prostorskega, simbolnega in socialnega vidika in se v njej presojujejo vplivi na dediščino.

Objekte in območja kulturne dediščine je potrebno varovati pred poškodovanjem ali uničenjem tudi med gradnjo – čez objekte in območja kulturne dediščine ne smejo potekati gradbiščne poti, obvozi, vanje ne smejo biti premaknjene potrebne ureditve

vodotokov, namakalnih sistemov, komunalna, energetska in telekomunikacijska infrastruktura, ne smejo se izkoriščati za deponije viškov materialov ipd.

SMERNICE ZA NAČRTOVANE PROSTORSKE UREDITVE

Varstveni režimi

Pri pripravi prostorskega akta je potrebno upoštevati:

- varstveni režim, ki velja za kulturne spomenike, vključno z njihovimi vplivnimi območji
- varstveni režim, ki velja za registrirano arheološko najdišče
- varstveni režim, ki velja za enote registrirane kulturne dediščine in njihova vplivna območja, vključena v strokovne zasnove, ki jih je pripravil Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (Ur. list RS št.7/99)¹ (glej navedbo strokovnih zasnov v poglavju 1.2)

Varstveni režimi so podrobneje prikazani in obrazloženi tudi v »Priročniku pravnih režimov varstva, ki jih je potrebno upoštevati pri prostorskem načrtovanju in posegih v prostor v območjih kulturne dediščine«. Priročnik je sestavni del podatkov za prikaz stanja v prostoru, ki so bili s strani Ministrstva za okolje in prostor občinam posredovani v jeseni 2008.

Varstvene režime, je treba upoštevati pri pripravi enot urejanja prostora, opredeljevanju namenske rabe in prostorsko izvedbenih pogojev ter opredelitvi območja in usmeritev za izdelavo OPPN.

Varstveni režim iz odlokov o razglasitvi za kulturni spomenik:

Na območju kulturnega spomenika in njegovem vplivnem območju velja pravni režim, kot ga opredeljuje akti o razglasitvi, navedeni v točki 1.3.2.:

V primeru, da se iz akta o razglasitvi ne da razbrati varstvenega režima, velja režim, kot ga določa 134. člen ZVKD-1.

Varstveni režimi za enote registrirane kulturne dediščine in njihova vplivna območja, vključena v strokovne zasnove:

Splošni varstveni režim

Na območjih registrirane kulturne dediščine so dovoljeni posegi v prostor in prostorske ureditve, ki:

- prispevajo k trajni ohranitvi dediščine ali zvišanju njene vrednosti,
- dediščino varujejo in ohranjajo na mestu samem (in situ),
- ne prizadenejo varovanih vrednot ali materialne substance, ki jih nosi.

Na območjih registrirane kulturne dediščine ni dovoljeno:

- odstraniti (rušiti) registrirane kulturne dediščine,
- posegati v prostor ali izvajati dejavnosti na način, ki bi prizadeli varovane vrednote območja ter prepoznavne značilnosti in materialno substanco, ki so nosilci teh vrednot,

¹ Do določitve varstvenih območij dediščine iz 25. člena ZVKD-1 se pri pripravi prostorskih aktov upoštevajo varstveni režimi ter druga merila in pogoji za izvedbo posegov v prostor za enote kulturne dediščine iz strokovnih zasnov, ki jih je pripravil ZVKDS – OE Novo mesto na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (Ur.l. RS št. 7/99)

Izjemoma je dovoljeno na podlagi soglasja ministra kulturno dediščino odstraniti in sicer ob izpolnitvi naslednjih pogojev:

- če se ugotovi njena dotrajanost ali poškodovanost, ki je ni mogoče odpraviti z običajnim sredstvi, ali če dediščina ogroža varnost ljudi in premoženje,
- če je bila pred tem opravljena raziskava objekta in
- če raziskavo in odstranitev nadzoruje pristojna organizacija.

Soglasje je za registrirano dediščino potrebno pridobiti, če obveznost soglasja določa prostorski akt.

Dodatni varstveni režim za stavbno dediščino določa ohranjanje značilnosti kot so:

- tlorisna in višinska zasnova (gabariti),
- gradivo (substancia) in konstrukcijska zasnova,
- oblikovanost zunanjsčine (členitev objekta in fasad, oblika in naklon strešin, kritina, stavbno pohištvo, barve fasad, fasadni detajli),
- funkcionalna zasnova notranjosti objektov in pripadajočega zunanjega prostora,
- komunikacijska in infrastrukturna navezava na okolico (pripadajoči odprti prostor z niveleto površin ter lego, namembnostjo in oblikovanostjo pripadajočih objektov in površin),
- prostorski kontekst, pojavnost in vedute (predvsem pri prostorsko izpostavljenih objektih - cerkvah, gradovih, znamenjih itd),
- celovitost dediščine v prostoru (prilagoditev posegov v okolici značilnostim stavbne dediščine).

Dodatni varstveni režim za naselbinsko dediščino določa ohranjanje značilnosti kot so:

- naselbinska zasnova (parcelacija, komunikacijska mreža, razporeditev odprtih prostorov naselja),
- odnosi med posameznimi stavbami ter odnos med stavbami in odprtim prostorom (lega, gostota objektov, razmerje med pozidanim in nepozidanim prostorom, gradbene linije, značilne funkcionalne celote),
- prostorsko pomembnejše naravne prvine znotraj naselja (drevesa, vodotoki itd.),
- prepoznavna lega v prostoru oziroma krajini (glede na reliefne značilnosti, poti itd.),
- naravne in druge meje rasti ter robovi naselja,
- podoba naselja v prostoru (stavbne mase, gabariti, oblike strešin, kritina),
- odnosi med naseljem in okolico (vedute na naselje in pogledi iz njega),
- stavbno tkivo (prevladujoč stavbni tip, javna oprema, ulične fasade itd.).

Dodatni varstveni režim za memorialno dediščino določa ohranjanje značilnosti območij kot so:

- avtentičnost lokacije,
- materialna substancia in fizična pojavnost objekta ali drugih nepremičnin,
- vsebinski in prostorski kontekst območja z okolico ter vedute.

Dodatni varstveni režim za drugo dediščino določa ohranjanje značilnosti območij kot so:

- materialna substancia, ki je še ohranjena,
- lokacija in prostorska pojavnost,

- vsebinski in prostorski odnos med dediščino in okolico.

Dodatni varstveni režim za vplivno območje kulturne dediščine določa, da se uveljavlja nadzor nad posegi v prosto, ki bi utegnili negativno vplivati na območje kulturne dediščine, V vplivnih območjih dediščine:

- (3) ohranja se prostorska integriteta, pričevalnost in dominantnost dediščine,
 - (4) prepovedane so ureditve in posegi, ki bi utegnili imeti negativne posledice na lastnosti, pomen ali materialno substanco kulturne dediščine.
- Dovoljene so ureditve, ki spodbujajo razvoj in ponovno uporabo kulturne dediščine.

Za registrirano vrtnoarhitekturno dediščino: ohranjajo se varovane vrednote, kot so:

- zasnova (oblika, struktura, velikost, poteze),
- grajene ali oblikovane sestavine (grajene strukture, vrtna oprema, likovni elementi),
- naravne sestavine (rastline, vodni motivi, relief),
- podoba v širšem prostoru oziroma odnos dediščine z okolico (ohranjanje prepoznavne podobe, značilne, zgodovinsko pogojene in utemeljene meje),
- rastišče z ustreznimi ekološkimi razmerami, ki so potrebne za razvoj in obstoj rastlin,
- vsebinska, funkcionalna, likovna in prostorska povezanost med sestavinami prostorske kompozicije in stavbami ter površinami, pomembnimi za delovanje celote.

3.2. PRELIMINARNE USMERITVE ZA PRENOVO OBMOČJA BPT

Urbanizem:

Območje naj se obravnava kot območje prenove, industrijske dediščine za sodobno rabo. Morebitne odstranitve sekundarnih objektov naj se izkoristi za izboljšanje razmerja med pozidanimi in odprtimi površinami. Nove dejavnosti naj se išče z izhodiščem, da se ohrani obstoječo »mesto v mestu«. Z vidika varstva dediščine so za območje primerne vse dejavnosti, ki lahko izkoristijo obstoječ potencial površin in ki se lahko prilagodijo urbanistični zasnovi območja.

Arhitektura:

Vsi grajeni objekti območja naj se ohranijo in ustrezno revitalizirajo. V objekte je mogoče vnesti tiste vsebine, ki bodo ohranile **fasade** z vsemi svojimi razmerji, gabariti, materiali, oblikovanjem in arhitekturno opremo. Pred prenovo bo Zavod objekte sondiral in predpisal način prenove. Oblaganje fasad s termoizolacijskimi materiali ni mogoče.

Notranjščine vseh objektov se prav tako varujejo, vendar jih je možno prenoviti na način, ki bo ohranjal prvotno tlorisno zasnovo, arhitekturne elemente (stebre, steklena streha, tiri, tlak,...) in hkrati nudil sodobne pogoje za umestitev novih dejavnosti. Večje prostorske površine je mogoče z montažnimi stenami delno predelati oz. povezati. Prenova naj se izvede na način, ki ne bo škodil dojemanju oz. varovanju celote. V tlorisne zasnove objektov najstarejšega dela tovarniškega območja naj se čim manj posega.

Tehnična dediščina:

Ohranijo in ustrezno prezentirajo naj se naslednji objekti tehnične dediščine:

- vodni stolp z rezervoarjem in drugo opremo;
- dimnik,
- HE4 z vso opremo,
- vodni kanal z zapornicami,
- ostanki interne tovarniške tirne transportne mreže z izogibališčem,
- stari gasilski dom;
- spominska plošča tekstilni stavki,
- spominska plošča Tončki Mokorel,
- spomenik padlim borcem in žrtvam druge svetovne vojne,
- drugi še nedokumentirani deli tehnične opreme in objekti.

Predlagamo, da se za premično tehnično opremo znotraj prenove območja uredi posamezni objekt, v katerem bi bilo mogoče urediti muzejsko zbirko tehnične dediščine BPT. Muzejski funkciji se lahko nameni novejši objekt delavnice tik ob hidroelektrarni 4, ki bi skupaj s HE 4 predstavljal zaključen muzejski sklop.

Vodni stolp, ostanki tirne infrastrukture, dimnik, HE 4 - komandna plošča, spomenik NOB, stara upravna stavba

Merilno dvojini stroj

Pregledovalni mizi

Primer komandno razdelilne elektro enote

Do ureditve oz. prenove objektov znotraj območja BPT, ki bi bil namenjen celostni prezentaciji zgodovine BPT in prezentaciji strojev, je treba zaščititi naslednje predmete premične dediščine: merilni stroj, komandne in razdelilne elektro enote in jih po možnosti za čas prenove shraniti v občinskem muzeju.

Pred načrtovanjem prenove in načrtovanjem umeščanja novih dejavnosti v območje, je treba na eni izdelati tloris območja z grafičnim prikazom lokacije vseh elementnov, ki jih je z vidika urbanizma, arhitekture in tehnične dediščine treba varovati.

3.3. PRIMER PRENOVE KOMPLEKSA TEKSTILNE TOVARNE V STUTTGARTU V NEMČIJI

Arhitekt: Prof. Ing. Artur Mandler, Grafični prikaz: Wettbewerb HOS Areal, Stuttgart-Wendlingen

Primer revitalizacije oz. prenove kompleksa tekstilne tovarne v Stuttgartu, Nemčija

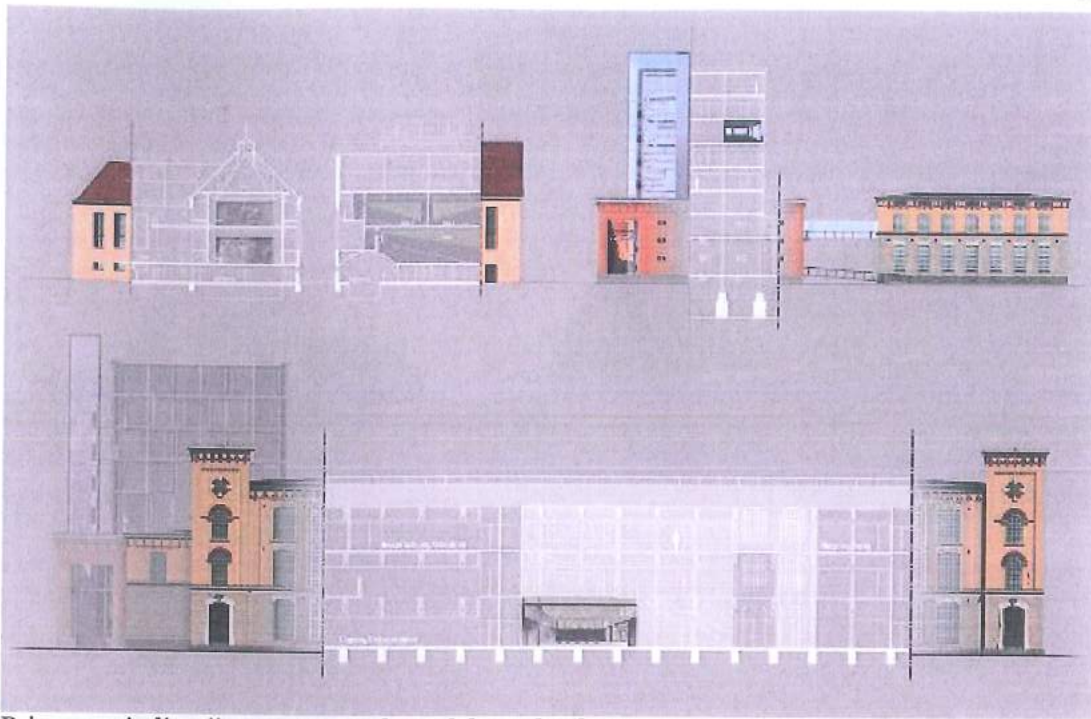
Primer revitalizacije oz. prenove kompleksa tekstilne tovarne v Stuttgartu, Nemčija

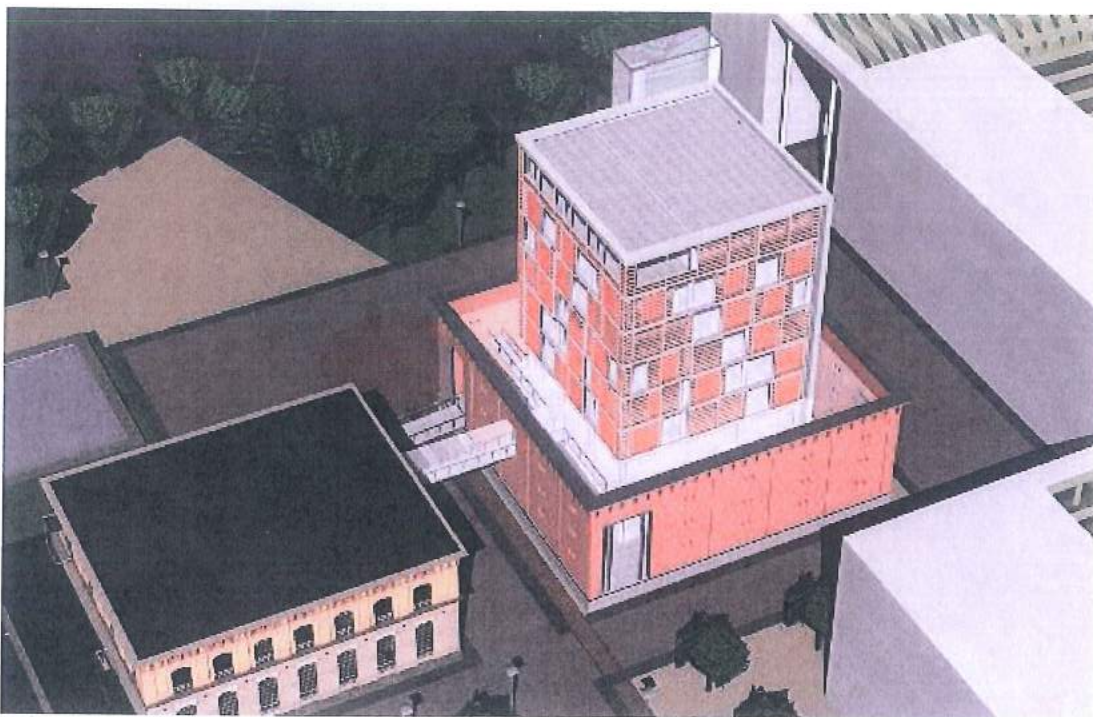
Primer revitalizacije oz. prenove kompleksa tekstilne tovarne v Stuttgartu, Nemčija
(Moderno urejen in oblikovan historični urbanizem)

Primer revitalizacije oz. prenove kompleksa tekstilne tovarne v Stuttgartu, Nemčija
(vidni ohranjeni in ustrezno prezentirani litoželezni stebri enakega oblikovanja kot v BPT)

Primer revitalizacije oz. prenove kompleksa tekstilne tovarne v Stuttgartu, Nemčija

Primer revitalizacije oz. prenove kompleksa tekstilne tovarne v Stuttgartu, Nemčija
(v celoti ohranjen objekt levo spodaj v stekleni povezavi z novejšim)

Primer revitalizacije oz. prenove kompleksa tekstilne tovarne v Stuttgartu, Nemčija